

עברית: לשון

שאלון ב'

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – תחביר – 48 נקודות
פרק שני – מערכת הצורות – 52 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

לפניך מאמר וטקסט קצר נלווה.
המשפטים בפרק התחביר ובפרק מערכת הצורות הם בזיקה למאמר ולטקסט.

רף חדש לרוע

מעובד על פי פניה עוז-זלצברגר, 10 ביולי 2007. אוחזר בתאריך 13 בספטמבר 2010,

מהאתר **הארץ Online** שכתובתו <http://www.haaretz.co.il>

מאמר זה יועלה, מן הסתם, לאתר המְרֻשָּׁת (אינטרנט) של עיתון "הארץ", וכנהוג תִּזְנֵב בו רשימה של תגובות (טוקבקים), פרי מקלדתם של גולשים ערניים. יש מחברים שלא טורחים לקרוא תגובות אלה, ואחרים קשובים להן מאוד. כך או כך, הגיע הזמן להעלות לדיון ציבורי את מה שנאמר מִפֶּה לאוזן,

איור: עמוס בידרמן

וגם בין הטוקבקיסטים לבין עצמם: הסוגה החדשה של תגובות גולשים על ידיעות חדשותיות היא תופעה מילולית פומבית המציבה רף חדש לרוע האנושי.

למען הסר ספק, המרשתת היא כר נפלא להפיכת הביטוי האנושי לדמוקרטי יותר. מהפכת הדפוס של גוטנברג⁽¹⁾ פחות ערך לעומת הנגישות האדירה שהעניקה המרשתת לאלפי הכותבים בדרכם אל מיליארדי הקוראים. גם אם בני אנוש רבים עדיין נטולי מחשב מסיבות כלכליות או פוליטיות, מדובר בפריצה הגדולה ביותר של תרבות המילה הכתובה בדברי ימי האדם.

ולמען הסר עוד ספק, הרוע האנושי הוא עניין נצחי. ימיו כימי קין והבל. אבל מאז המצאת הכתב ועד לעשורים האחרונים נטתה האנושות להצניע רוע מילולי. הרוע הכתוב היה בדרך כלל מרוכך ומסוגנן.

האינטרנט יצר הבדל כמותי, ובעקבותיו גם הבדל איכותי, בינו ובין כל מוצר אחר בתולדות הכתב או הדפוס. ראשית, הוא נגיש להמונים שמעולם לא הטביעו חותם בזירה הציבורית. שנית, הוא מאפשר אנונימיות, לפחות לכאורה. שלישית, האינטרנט מתיר ומעודד תגובות בטן מְדִידות, מפיץ ומנציח אותן.

(1) יוהן גוטנברג – אבי מהפכת הדפוס, חי במאה ה-15 בגרמניה. עד ימיו רק למעטים, בעיקר לאנשי דת, הייתה נגישות לספרים.

- פסקה ה
 אזורי התגוביות באתרי החדשות הפכו אפוא לתעודות מדהימות, פורצות דרך וגדר, של צד בטבע האנושי שתועד עד כה בזהירות ובמידה מועטה. מתפרסמים שם תכנים שכל אדם אולי שומע באוזניו ברחוב וליד השולחן, אך מעולם לא הועלו בעוצמה כזאת על תִּדְרִים ציבוריים. הטוקבקים והציטים, הפורומים והבלוגים הם הארכיון הבלתי מסונן הראשון בהיסטוריה.
- פסקה ו
 ההקשר הישראלי מרתק במיוחד. מדיניות הטוקבקים של אתרי החדשות בישראל, כולל אתרי העיתונות הכתובה, ליברלית יותר ממקבילותיה במרבית ארצות המערב. הגולשים המקומיים זריזים ובוטים יותר מאחיהם בחברות שְׁלוֹת משלנו, וקצר יותר העורק המחבר בין תחושות הבטן שלהם לאצבעותיהם המקלדות. כך שגם אם מבעבע רוע לב בכל תרבות ותרבות, אצלנו הוא צף מהר יותר אל פני השטח ואל שרשרי התגוביות. גם בעניין זה ישראל היא מעין חלוץ לפני המחנה, אבן בוחן מרתקת לענייני אנוש באשר הם. אלימות, בעיקר פשיעה לאומנית, מפיקה מהגולש הישראלי קשת רגשות שבוודאי אינה שונה מזו האנושית הכללית, אבל היא חדה וגלויה יותר מכפי שנהוג בתרבויות (ותרבויות אינטרנט) אחרות.
- פסקה ז
 הרבה בְּיִיטִים⁽²⁾ של רוע עוברים תחת ידיהם היְגָעות של עורכי אתרים. בערוצי חדשות ישראלים מצנזרים בדרך כלל תגוביות בוטות מאוד, כגון תגוביות גזעניות וכן מסרים הכרוכים בצנעת הפרט ובחשש לשון הרע. אבל מהי הגדרתו של טקסט שהמסך אינו סובל? איש לא קבע הנחיות מדויקות. יש אתרים וערוצים החוסמים חלק גדול מהתגוביות הנשלחות אליהם, ואחרים מרשים לגולשיהם להעלות כמעט כל תוכן ולבטא כמעט כל יצר.
- פסקה ח
 יקצר המצע מלדגום כאן סתם רשעות יום-יומית כלפי מושאי המאמרים, מְחַבְרֵיהֶם וטוקבקיסטים-עמיתים. גם מיטבה של נפש האדם מבצבץ פה ושם. רבים הם המתונים, ולא בהם עסקינן. וצריך לומר מילה טובה אפילו על הרוע: גם הוא מקבל ערך מוסף כאשר הוא שנון, דוקרני ומנוסח היטב.
- פסקה ט
 מה יעשה אדם הגון, קורא שאכפת לו? יקרא למחוקק לאכוף צנזורה על הרשת? ייאבק לחיטוי הזירה הציבורית החדשה, המופלאה והמטונפת הזאת? חלילה. כאן לא סין ולא איראן, וגם הן לא יוכלו לאורך זמן לסכור את הזרם האדיר של הציבוריות הווירטואלית. צנזור המרשתת אינו מעשי וגם לא מוסרי.
- פסקה י
 אפשר וחשוב להתמודד עם הרוע הווירטואלי, אבל לא באמצעות השתקה. מוטב לעשות זאת בתבונה ובהומור, במרחב הציבורי שבו ראה לראשונה אור יום, כלומר במרשתת עצמה, כי אור השמש, כמאמר השופט היהודי-אמריקני החכם לואיס ברנדייס, הוא הטוב שבחומרי החיטוי.

(2) בְּיִיט – יחידה בודדת של זיכרון מחשב.

אשליית הטוקבק

מעובד על פי סיני גז, 23 בדצמבר 2006. אוזר בתאריך 1 באוקטובר 2010,
מהאתר מחלקה ראשונה NEWS1 שכתובתו www.news1.co.il

- פסקה א
לאחרונה נערכים דיונים מגוחכים למדי על מקומו של הטוקבק בדיון הציבורי. דיונים אלו מגוחכים מכיוון שהם נותנים משקל רב, רב מדי, לטוקבקים, ומנסים להסיט את הדיון מן העובדה שהטוקבקים משרתים בעיקר את מפעילי האתר ולא את המגיבים עצמם. יתר על כן, הטוקבק יוצר אשליה כאילו ניתנת לגולש החירות להביע את דעתו ולהשתתף באופן פעיל בנושא הנידון, אך האמת המרה היא כי מדובר במצג שווא.
- פסקה ב
חשוב להסביר כי הטוקבק הוא בסך הכול תגובה לכתבה, לא השתתפות פעילה ואמתית בדיון. הגולש הוא למעשה סביל המגיב לתכנים המוצגים לפניו, ואינו יוצר אותם. זאת ועוד, ברבים מאתרי האינטרנט אין לגולשים כל אפשרות להשיב ישירות לכותב המאמר או לדואר האלקטרוני שלו.
- פסקה ג
חשוב לזכור כי כיום מרבית האתרים הגדולים מסננים את הטוקבקים שאינם נראים להם (אגב לא מדובר רק בטוקבקים בוטים או פרובוקטיביים – נראה שדווקא להם ניתנת הבמה – נסו לשלוח טוקבק מנומק היטב וענייני). מספיק לראות את עיצוב דפי האינטרנט שבהם מצויים הטוקבקים כדי להבין את ההתייחסות אליהם: המאמר מופיע בראש הדף, והטוקבקים בתחתית שרשרת הדיון, חסרי השפעה אמתית. הכותבים אינם שותפים פעילים בדיון, ותגובותיהם הן אוסף דעות ואמרות שנשלחו מחוץ לשיח. בסופו של דבר אתרי האינטרנט מתעניינים במספר הטוקבקים שנשלחו ולא באיכות הטוקבקים. כתבה טובה נמדדת על סמך כמות התגובות, ולא על סמך תוכן הכתבה או תוכן הטוקבקים.
- פסקה ד
הטוקבק הוא בעצם אשליה, הגורמת לנו, הצופים, להאמין שיש לנו "זכות" כביכול להיות חלק מן התוכן שאנו צורכים. אך למעשה איננו יוצרים אותו או שותפים פעילים ביצירתו – קהל מגיב הוא קהל פסיבי, מכיוון שאין באפשרותו להשפיע על המתרחש ברמת התוכן, אלא רק ברמה הכמותית.
- פסקה ה
האם מישו ממפעילי אתר אינטרנט, ערוץ בטלוויזיה, מערכת העיתון או הרדיו – שאל אותנו אי-פעם בעזרת טוקבק או אס-אמ-אס מה הם התכנים שאנו רוצים לראות? ודאי שלא, והרשו לי לנחש שהוא גם לא ישאל זאת בעתיד. לאמצעי התקשורת נוח מאוד ליצור אשליה שאנחנו, הקהל, חלק מן הדיון, אך האמת היא שלנגד עיניהם עומדים שיקולי רייטינג, ולא האפשרות להפוך את הרשת לכיכר העם שבה כולם משתתפים. התוצאה היא שוק בלתי מרוסן של דעות לא מנומקות שאינן זוכות ליחס או לתשומת לב אמתית.

פרק ראשון – תחביר (48 נקודות)

בפרק זה ענה על ארבע שאלות: על שאלה 1 (חובה), ועל שלוש מהשאלות 2-6 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה – 12 נקודות)

שים לב: השאלות בפרק זה כוללות סעיפים העוסקים בניתוח תחבירי וסעיפים העוסקים בהמרה, בניסוח מחדש.
בסעיפים שנדרש בהם ניתוח תחבירי, הקפד על ההנחיות הכלולות בגוף השאלה; בסעיפים שנדרשת בהם המרה: – הקפד על משמעות הגיונית במשפט שתכתוב.
– תוכל להשמיט או להוסיף מילים לפי הצורך.

1. שאלת חובה (12 נקודות)

לפניך שני משפטים מורכבים I-II. העתק אותם למחברתך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

I. האינטרנט נגיש להמונים שמעולם לא הטביעו חותם בזירה הציבורית.

II. גולש המפר חוק עלול לגלות שלא יוכל להסתתר עוד מאחורי זהות אנונימית.

א. בכל אחד מן המשפטים I ו-II תחם את הפסוקית או הפסוקיות, וציין את

התפקיד התחבירי של כל אחת מהן.

ב. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המודגשות בקו במשפטים.

ג. המר את משפט II למשפט בעל פסוקית נושא.

שאלות בחירה (36 נקודות)

ענה על שלושה מהשאלות 2-6 (לכל שאלה – 12 נקודות).

2. קרא את הפסקה שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריה.
לאחרונה נערכים דיונים מגוחכים למדי על מקומה של התגובות בדיון הציבורי. דיונים אלה מגוחכים מכיוון שהם נותנים משקל רב מדי לתגובות. התגובות משרתות את מפעילי האתר ולא את המגיבים עצמם.

א. העתק למחברתך כל אחד מן המשפטים שבפסקה, וציין את הסוג התחבירי של כל משפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר). אם יש במשפט חלקים כוללים – ציין זאת.

ב. ציין את התפקיד התחבירי של המילה המודגשת בקו בכל משפט.

ג. כתוב מחדש את המשפט האחרון באמצעות המבנה "לא... אלא".

3. לפניך שני משפטים II-I. קרא אותם, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.
I. **בערוצי חדשות ישראליים מצנזרים בדרך כלל תגובות בוטות מאוד.**
II. **גם אם בני אנוש רבים עדיין נטולי מחשב, מדובר בפריצה גדולה של תרבות המילה הכתובה.**

א. שני המשפטים I ו-II הם בעלי נושא סתמי. יש דרכים אחדות להביע סתמיות. ציין כיצד מובעת הסתמיות בכל אחד משני המשפטים שלעיל.

ב. מהו היתרון מבחינה רטורית של ניסוח משפטים באמצעות סתמיות?

ג. לפניך משפט.

מאז המצאת הכתב נטתה האנושות להצניע רוע מילולי.

נסח משפט זה מחדש כך שיביע סתמיות.

4. לפניך שני משפטים II-I. קרא אותם, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.
- I. **מאמר זה יועלה, מן הסתם, לאתר המרשתת.**
- II. **האינטרנט מאפשר אנונימיות, לפחות לכאורה.**
- א. מהו התפקיד התחבירי המשותף למילים המודגשות בקו?
ב. לשם מה נוהגים להשתמש בחלק תחבירי זה? העתק למחברתך את התשובה הנכונה.
- (1) כדי לפרט את דברי הכותב.
(2) כדי להדגיש את חגיגות הדיבור.
(3) כדי להביע דעה או הערה של הכותב על הנאמר.
(4) כדי לספק מידע שישמש רקע להבנת הנושא.
- ג. לפניך שני משפטים II-I. איזה מהם מכיל אותו חלק תחבירי שציינת בסעיף א?
- I. **אלימות, בעיקר פשיעה לאומנית, מפיקה מהגולש הישראלי קשת של רגשות.**
- II. **הגיע הזמן, כנראה, להעלות לדיון ציבורי את מה שנאמר מפה לאוזן.**
5. לפניך משפט. העתק אותו למחברתך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.
- יש אתרים החוסמים חלק גדול מן התגוביות, ואחרים מפרסמים כמעט כל תגובת שהגולשים כותבים.**
- א. ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
- אם המשפט מורכב – תחם את הפסוקית או הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי.
  - אם המשפט הוא משפט איחוי (מחובר) – תחם את האיברים, וציין את סוגם התחבירי.
- ב. מהו הקשר הלוגי המתקיים בין חלקי המשפט?
ג. פֶּרַק את המשפט לארבעה משפטים פשוטים ועצמאיים.
6. לפניך משפט שאלה על פי הטקסט הנלווה. קרא אותו, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.
- האם מישהו ממפעילי אתר האינטרנט שאל אותנו אי־פעם בעזרת הטוקבק מה הם התכנים הראויים?**
- א. ציין את הסוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).
- ב. לאילו מטרות נוהגים להשתמש במשפטי שאלה מסוג זה?
ג. נסח את השאלה כמשפט חיוני שיביע את תוכנו.

פרק שני – מערכת הצורות (52 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 7 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 8-11 (שאלות בחירה).

7. שאלת חובה (16 נקודות)

א. לפניך רשימה של שמונה מילים (פעלים ושמות). מיין במחברתך את המילים שברשימה לשלוש קבוצות על פי הגזרה.

מְפִיקוֹת, הַמְצָאָה, תְּחוּשָׁה, הַפִּיכָה, חֲטוּי, יֵאָבֵק,
מְפִלָּאָה, צָר

ב. לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם מודגשות שתי מילים. העתק למחברתך רק את המשפט שבו שתי המילים שייכות לאותו בניין, וציין את הבניין.

- תגובות רבות נִשְׁלְחוּ לאתר בעקבות פרסום הידיעה על ההעֲלָמוֹת של התמונה מן התערוכה.
- אם נִבְצַע את המוטל עלינו, נצליח לעמוד במועד ההגָשָׁה של העבודה.
- אזרחים רבים מְתוֹנְנִים על הזמן הרב הכרוך בהמְתַנָּה למענה אנושי בטלפון בפנייה למוסד ציבורי.
- יש חשש כי התִּפְקוּד של טייסים במצבי לחץ עלול לִגְרוֹם לאסון.

שאלות בחירה (36 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 8-9), ושתיים מתחום השם (שאלות 10-11). עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 18 נקודות).
שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

הפועל

8. א. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם יש פועל מודגש.
- עורכי האתרים במרשתת מוֹתִירִים מקום לתגובות.
  - המרשתת מוֹתִירָה תגובות בטן מְדִיות.
- (1) ציין את השורש ואת הבניין של כל אחד מן הפעלים.
- (2) מהי הצורה הסבילה של הפועל מוֹתִירָה? העתק למחברתך את התשובה הנכונה.
מְתַרֵת, נוֹתֵרָה, תּוֹתֵר, תּוֹתֵר
- ב. לפניך משפט, ובו מודגשות ארבע צורות פועל בהווה (צורות בינוני).
- הרוע האנושי המְתַעֵד היה בדרך כלל מְסִגֵּן ומְבָרִיק, ולעתים הוצג באופן מְגַחֵד.
- (1) איזו צורת פועל יוצאת דופן מבחינת הבניין?
- (2) מהו הבניין המשותף לשלוש הצורות האחרות?
- (3) איזה מבין הפעלים שלפניך הוא מאותו הבניין שצינת בסעיף (2)?
מְצַנֵע, מְתַד, מְחַדֵש, מוֹפֵץ

9. א. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם יש פועל מודגש.
- צריך לְמַסֵּד בחוק את אופן ההתבטאות במרשתת.
- בכתובת טיעון יש לְהִתְמַקֵּד בהוכחת הטענה.
- (1) מה מְשׁוֹתֵף לשני הפעלים מבחינת דרך ההיווצרות של השורש?
- (2) הסבר את דרך ההיווצרות של כל פועל.
- ב. לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם מוצגות שתי אפשרויות להגיית הפועל:
- אחת נכונה ואחת שגויה. בכל משפט העתק למחברתך את הצורה המבטאת את ההגייה הנכונה של הפועל (כולל ניקוד).
- הבלוג והציטוּת הַפְּיִצוּ / הַפְּיָצוּ בעולם את השימוש במרשתת.
- כותבי התגובות אינם מְכִיִּרִים / מְכִיָּרִים זה את זה.
- כיום, בעידן הרשתות החברתיות הווירטואליות, נְרָאָה / נְרָאָה שמערכות היחסים בין בני האדם הולכות ומשתנות.
- אין פלא שהאדם הבודד נוטה להיות טיפוס מְדַבָּא / מְדַבָּא.

השם

10. א.

לפניך שלושה שמות פעולה מודגשים.

בְּטוּי אנושי, שְׁנוּי קיצוני, מְלוּי דרישה

(1) ציין לאיזה בנין שייכים שמות הפעולה האלה.

(2) איזה שם פעולה יוצא דופן מבחינת הגזרה? נמק את תשובתך.

(3) למילה בְּטוּי יש שתי משמעויות:

– ניב, צירוף מילים קבוע

– פעולת הבעה של רעיונות או רגשות

ציין איזו מבין שתי המשמעויות מתאימה לצירוף "בְּטוּי אנושי" (פסקה ב במאמר).

ב.

לפניך משפט מן המאמר, ובו שני שמות תואר מודגשים.

האינטרנט יצר הבדל כַּמוֹתֵי, ובעקבותיו גם הבדל אֵיכוֹתֵי, בינו ובין כל מוצר אחר בתולדות הכתב.

(1) מהי דרך התצורה המשותפת לשני השמות? בחר באחד השמות, ותאר את דרך היווצרותו.

(2) אילו מבין השמות שלפניך נוצרו באותה דרך תצורה שצינת בסעיף (1)?

עֲתוֹן, זְכוּת, מְרֻשָּׁת, תִּיקָה, יְדִית

11. א.

לפניך רשימה של שמונה שמות.

תְּבוּסָה, תְּרָגוּם, תּוֹבְעָנוּת, תְּגִלִּית, תּוֹכְחָה, תְּלִישוּת, תְּחִימָה, תְּבְרוּאָה

(1) העתק למחברתך את הטבלה, ומיין בה את השמות.

(2) בחר בשם אחד מכל קבוצה והסבר את קביעתך בנוגע לשיבוצו בטבלה.

השמות שבהם התיי"ו היא תחילית	השמות שבהם התיי"ו היא שורשית

ב.

הסבר במה שונה המילה תְּגוּבָה מן המילה תְּגוּבִית מבחינת דרך תצורתה.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך